

Midden in de zomernacht

THEMA: KERST WERELDWIJD

Onderweg

Inspiratie
voor
reisgenoten

06 INTERVIEW

'Een ongetrouwd meisje dat een kind verwacht: dat herkennen ze'

De Groningse professor Benno van den Toren werkte jarenlang samen met zijn vrouw als zendeling-docent in Afrika. Hoe wordt het (kerst)evangelie daar beleefd? En wat betekent dat voor de manier waarop je Gods goede nieuws probeert over te brengen?

10 REPORTAGE

'Ik moest uitvinden hoe we kerst zouden vieren'

Kerst is een feest van licht, midden in de donkerste periode van het jaar. De kortste dag is achter de rug, de dagen worden weer langer. Het feest lijkt naadloos te passen in het Nederlandse winterseizoen. Maar hoe is dat in andere culturen, waar kerst totaal nieuw is of zeker niet verbonden kan worden met de winter? In gesprek met Mathusela Limboo uit Noordoost-India, Esther Sidor uit Haïti, Ndokabai Dadak uit Noord-Kameroen en Nour uit Marokko.

20 EYEOPENER

Michaël in actie

Protestantse Bijbellezers zouden de aartsengel Michaël wel wat vaker met ere mogen noemen: wij kunnen van hem leren. Als de eeuwige God het gordijn van de hemel iets opzijschuift en we met Daniël en Johannes een blik mogen werpen in die andere dimensie, dan zien we Michaël in actie! De vraag voor ons is: hoe kunnen wij zij aan zij met Michaël en zijn medestrijders gaan voor God?

28 JEUGDWERK

Vraag jongeren naar hun geloofsvragen

Is er ruimte voor jongeren om aan het bestaan van God te twijfelen? Lukt het ons als jeugdwerkers en ambtsdragers om jongeren tot hun recht te laten komen als ze twijfelen, of zelfs als ze zeggen dat ze niet meer geloven? Bij geloofstwijfel en geloofsverlating is er behoefte aan een warme gemeenschap die ruimte biedt om geloofsvragen samen te bespreken.

24 ONTMOETING

'Ik wil bovenal recht doen aan de kunstenaar met wie ik werk'

Al tijdens het autoritje van het station naar zijn huis ontpopt Hans van Seventer, kunstkenner en filmmaker, zich als verhalenverteller. Met zijn vrouw, de Amerikaanse vertaalster JoAnn Keltie, is hij neergestreken in het mooie Groningse dorp Zuidhorn. 'Er zijn geen christelijke schilderijen. Wel schilderijen met een christelijk thema.'

32 OPINIE

#metoo in het Oude Testament

Als een tsunami spoelde de afgelopen tijd de #metoobeweging over ons heen. Vrouwen en meisjes, maar ook mannen, komen naar buiten met verhalen over seksueel grensoverschrijdend gedrag. Uiteraard is dit niets nieuws. Bob Wielenga bespreekt een paar voorbeelden uit het Oude Testament.

14 OPINIE

Kerst in de tropen

Het is er op 25 december ruim 30 graden, maar dat weerhoudt de Batak in Indonesië er niet van om groots en fanatiek kerst te vieren. Het riep bij de naar Zuidoost-Azië uitgezonden theologe Alice Langbroek-Knoeff vragen op. Ook over ónze kerstraditie. Zijn we in Nederland ooit in staat geweest om de heidense elementen van kerst uit te bannen?

EN VERDER:

4 **Praktijklokaal**

8 **Redactioneel**

13 **Nieuws**

13 **Colofon**

18 **Stimulans**

19 **Column Eline de Boo**

27 **Column Wim van der Schee**

Stockbeelden: Monkey Business Images/Shutterstock (pagina 1); AN Photographer2463/Shutterstock (pagina 15); Yuganov Konstantin/Shutterstock (pagina 16); Anton Krikke/Pixabay (pagina 20); natalie_board/iStock (pagina 29); Mihai Surdu/Shutterstock (pagina 31).

Traditie

'*Time honoured tradition*' is het thema dat first lady Melania Trump gekozen heeft voor de kerstdecoratie van het Witte Huis dit jaar. Je kunt je op internet vergapen aan de tientallen kerstbomen en de blingbling, die volgens haar blijkbaar tot onze aloude traditie behoren.

Aan tradities zijn we nogal gehecht, misschien omdat we daarmee in onze multiculturele en individualistische westerse samenleving tenminste nog iets hebben wat ons samenbindt. Tradities hebben daardoor een hoog wij-zijgehalte: zo doen *wij* dat nou eenmaal, en als je daar niet in meegaat, hoor je niet bij *ons*. Over het al dan niet afschaffen van Zwarte Piet en van vuurwerk raken de gemoederen in deze koude decembermaand oververhit.

>> Tradities hebben een hoog wij-zijgehalte <<

Tradities maken het feest zoals kleren de man, met in een groot deel van de westerse wereld als hoogtepunt kerst. Dat feest is door de jaren heen steeds verder aangekleed en opgetuigd. Intussen heeft de vorm de inhoud grotendeels verdrongen. En terwijl we in de kerk om het hardst roepen dat het ons niet gaat om de kerstboom en het kerstdiner, zijn ook daar de mensen die zich hier helemaal afzijdig van houden met een kaarsje te zoeken.

In dit nummer van *OnderWeg* proberen we de culturele laag van ons geloof te schrappen en stellen we vragen als: Hoe vieren christenen in andere delen van de wereld de geboorte van de Heer? Wat is er typisch westers aan ons geloof in het algemeen en aan onze manier van kerst vieren in het bijzonder, en hoe beoordelen we dat? Kun je het (kerst)evangelie aanpassen aan de cultuur waarin het wordt verkondigd en zo ja, hoe doe je dat?

De aloude boodschap van God die mens werd was er al vele eeuwen voordat het Witte Huis en de natie die het

vertegenwoordigt bestonden. De geboorte van de naakte, berooide koning die naar de wereld kwam om ons te redden, overstijgt de traditie en bindt christenen wereldwijd samen.

Heleen Sytsma-van Loo (GKv), redacteur *OnderWeg*

GKv Nieuwleusen stapt over de streep

Is de methode van het tv-programma 'Over de streep' ook in de kerk toepasbaar? In de GKv Nieuwleusen vinden ze van wel. Daar is deze werkvorm al diverse keren gebruikt: bij het jongerenwerk, maar ook als middel om gemeentebreed meer begrip voor elkaar te krijgen, vooral tussen de verschillende generaties. Ds. Luite-Harm Kooij: 'Jongeren geven regelmatig aan bij ouderen te missen dat zij laten zien dat ze echt voor Jezus willen gaan. Een deel van dat onbegrip heeft te maken met een andere geloofstaal en andere accenten in geloofsbeleving. Via "Over de streep" wilden we het onderlinge begrip vergroten.'

>> *'Hierdoor zag je de generaties als het ware in beweging komen'* <<

Doel van het tv-programma 'Over de streep' is het stimuleren van respect en meelevens tussen middelbare scholieren en het afbreken van vooroordelen. In een lege zaal wordt een lijn op de grond getrokken en de jongeren staan allemaal aan dezelfde kant op een paar meter van de lijn. De gespreksleider stelt een vraag en de jongeren op wie die vraag van toepassing is, stappen over de streep. Daardoor erva-

ren ze dat ze niet de enige zijn die met een bepaald probleem zitten of bepaald gedrag vertonen, en daardoor zien de anderen wie er bepaalde (onaangename) ervaringen heeft opgedaan of met pijn zit. Een greep uit de opdrachten in 'Over de streep': loop over de streep als je een beugel hebt gehad; als je je op school weleens alleen voelt; als je ouders zijn gescheiden; als je weleens gepest of uitgelachen bent om je gedrag, uiterlijk of gevoelens.

Generaties

Deze werkvorm is ook in Nieuwleusen in praktijk gebracht. Vooraf werden de spelregels uitgelegd, zoals geen kritiek leveren op elkaars keuzes. De gespreksleider stelde open vragen en de deelnemers konden een persoonlijke toelichting geven op hun keuze. Het begon met 'makkelijke' vragen, zoals: wie is geboren na 1980?; wie tussen 1940 en 1960?; wie voor de oorlog? Ds. Kooij: 'Hierdoor zag je de generaties als het ware in beweging komen.' Daarna werd het persoonlijker: stap over de streep als je meer wilt doen in de kerk; als je graag naar de kerk gaat; als je je gezien voelt in de kerk; als je het moeilijk vindt om je geloof te uiten; als je weleens twijfelt over het geloof.

Het werkte goed in Nieuwleusen: er werd heel wat over de streep gestapt. Daarna gingen de gemeenteleden in groepjes met elkaar in gesprek. Er waren stellingen en vragen beschikbaar, 'maar in de meeste groepjes deed "Over de streep" al zo veel

De gespreksleider stelt een vraag en de jongeren op wie die vraag van toepassing is, stappen over de streep.

met mensen dat ze genoeg gespreksstof hadden', aldus gespreksleider Bert Wil- lering.

De reacties op de avond waren positief. Er was over en weer herkenning en veel gemeenteleden vonden het bemoedigend om zo met elkaar over hun geloof te spreken. Volgens ds. Kooij is deze werkvorm ook toepasbaar in andere gemeenten. 'Ik kan het gemeenten zeker aanraden, maar je moet een goede gespreksleider hebben, goede vragen stellen en van tevoren een duidelijke doelstelling formuleren. En de sfeer moet absoluut veilig zijn.'

Webtips

Toelichtingen en instructies voor deze werkvorm zijn te vinden via:

- goo.gl/YAevNL
- goo.gl/hCGWBU

Cursus levenskunst in NGK Houten

W e leven in een tijd van grote en snelle veranderingen. Wat twintig jaar geleden vanzelfsprekend was, is dat nu niet meer. Dat geldt ook op het gebied van levensstijl en ethische keuzes. Ook in De Lichtboog (en

breder, in christelijke kring en daarbuiten) wordt er heel verschillend gedacht en geleefd. De één doet alles met de auto en koopt een nog groter huis. De ander gaat klein wonen in een ecowijk en doet de auto de deur uit. De ene jongere kiest

voor samenwonen. De andere wil dat ook – maar dan wel getrouwd! Als christenen baseren we ons op de Bijbel voor ons doen en laten, maar in de praktijk komen we op verschillende standpunten uit. Of we zijn zoekend naar de manier waarop de Bijbel

relevant kan zijn voor ons dagelijks leven.' Zo beschrijft Robert Doornenbal van de NGK Houten de aanleiding om in zijn gemeente aan de slag te gaan met de veranderingen in cultuur en ethiek. De eerste activiteit is breed opgezet: een studiedag op 27 januari 2018, bestemd voor De Lichtboog en belangstellenden van buiten over 'Ethiek en levenskunst. Tussen vrijblijvendheid en pasklare antwoorden'. Het thema

wordt 's morgens belicht door Patrick Nulens, hoogleraar ethiek in Leuven (België). 's Middags komt in miniseminars een breed scala aan actuele thema's aan de orde. De studiedag krijgt een vervolg in een cursus van vier avonden, opgezet volgens een trechtermodel: 'We beginnen met de meest wijde cirkel: een cultuurverkenning. We peilen het "water" waar we allemaal in rondzwemmen en door worden beïnvloed. Daarna bespreken we op welke verschillende, vaak elkaar aanvullende manieren je om kunt gaan met ethische vragen en dilemma's. Vervolgens gaan we op zoek naar hoe je de Bijbel wel en niet kunt gebruiken als het gaat om actuele ethische vraagstukken. En dan komen we toe aan een hot issue: relaties en seksualiteit.' De vier avonden richten zich niet op 'pasklare

De ene jongere kiest voor samenwonen. De andere wil dat ook - maar dan wel getrouwd!

antwoorden', wel op bewustwording, verdieping, verbinding met elkaar en groei in (geestelijk) onderscheidingsvermogen.

Webtips

- www.eventbrite.nl/e/tickets-ethische-vragen-en-levenskunst-39249179352
- www.delichtboog.nl/nieuws/cursussen/interkerkelijke-studiedag-27-jan-2018

In NGK Krommenie rouleert kinderkoffer

De NGK Krommenie wil graag ouders ondersteunen in de geloofsopvoeding van hun kinderen en hun daarvoor handvatten geven. Daarom is er een kinderkoffer, gevuld met kinderbijbels, (prenten)boeken, cd's, spelletjes, dvd's en diverse tijdschriften. De koffer is bedoeld voor gezinnen met kinderen in de leeftijd van 0 tot 14 jaar en rouleert tussen deze

gezinnen. Per gezin blijft de koffer drie weken in de huiskamer staan. Coördinator Bertine Geluk: 'Het is de bedoeling dat ieder gezin waar de koffer logeert in het logboek schrijft: iets wat je geraakt heeft, wat je interessant vond, wat je mist of wat jullie in het gezin doen of gebruiken. Zo geef je zelf iets persoonlijks mee en kunnen we van elkaar leren!'

>> *Ieder gezin waar de koffer logeert, schrijft in het logboek* <<

En verder

...doen de GKv Vlaardingen en de NGK Barendrecht mee met het kerstengelproject van de stichting Present. Daarin worden mensen aan een stads- of dorpsgenoot gekoppeld om in de tijd van advent en kerst voor de ander een 'kerstengel' te zijn en (desgewenst anoniem) hem of haar te bemoedigen,

te ondersteunen of te helpen. Dat kan met een kaartje, iets zelfgebakken lekkers, een bloemetje of iets anders. ...doen kerken in Enschede op 22 december mee aan een flashmob: op diverse plaatsen in de stad zingen deelnemers het 'Ere zij God' en delen ze presentjes uit.

Het evangelie onder de pygmeeën

‘Een ongetrouwd meisje dat een kind verwacht: dat herkennen ze’

De Groningse professor Benno van den Toren werkte jarenlang samen met zijn vrouw als zendeling-docent in Afrika. Hoe wordt het (kerst) evangelie daar beleefd? En wat betekent dat voor de manier waarop je Gods goede nieuws probeert over te brengen?

tekst **Piet Houtman**
beeld **Maarten Boersema**

In hoeverre mag je met het evangelie aansluiten bij een cultuur?

‘Het evangelie steekt altijd in op ons leven op onze plaats en in onze tijd. In Afrika betekent dat bijvoorbeeld dat Christus iets te maken heeft met de ervaring van ziekte. Er is een manier van verkondiging die zegt: Christus vergeeft je zonden en dan mag je in de hemel komen. Afrikanen kunnen dat niet relateren aan grote delen van hun leven.

Van die aspecten kan Hij dan geen Heer en redder zijn. Het gevolg is dat ze bij de dood of bij conflicten terugvallen op andere manieren om daarmee om te gaan. Het leidt dus tot een gemengde religie. Op een vergelijkbare manier kun je in Nederland op zondag je geluk alleen in Christus vinden, maar in de week je geluk zoeken in een succesvolle carrière. Contextualisering betekent dat je het aansprekende van het evangelie dicht bij de mensen brengt, maar ook de pijnpunten benoemt en de dwaasheid ervan laat zien. Hoe ver je mag gaan, kun je niet al-

tijd van tevoren zeggen. Beslissend is of we recht doen aan Christus zoals Hij zich in het evangelie openbaart. In een andere tijd doen zich weer andere uitdagingen voor. Zo stond de kerk van de Reformatie voor een andere uitdaging dan de oude kerk. Wat de oude belijdenissen betreft, zaten Rome en de Reformatie op één lijn: Christus is volledig God en volledig mens. Maar Luther zei: nu, in deze context, gaat het om de genade. Je kunt dus orthodox zijn ten opzichte van het verleden en toch het evangelie in het heden geen recht doen. In het begin van

Benno van den Toren: 'Het evangelie steekt altijd in op ons leven op onze plaats en in onze tijd.'

de kerkgeschiedenis was het nieuw dat heidenen zonder besnijdenis tot geloof kwamen, dat moest toen besproken worden.'

U hebt in Afrika onder de pygmeeën gewerkt. Hoe vieren zij kerst?

'Een kerstviering bij de pygmeeën heb ik niet meegemaakt, dat was te ver van waar wij woonden. Wel vierde ik kerst in één van de Afrikaanse dorpen rond Bangui. Kerkdiensten duren er twee tot drie uur, maar het gaat er veel relaxter aan toe: je mag te laat komen en je kunt even weggaan. Een kerstviering duurt wel vijf uur. Het is een gemeenschapsfeest. Allerlei groepen geven korte presentaties, zoals huisgroepen, jongeren en de vrouwenvereniging.

Rondom kerst zijn er ook veel activiteiten. De avond voor kerst is er een lange samenkomst waarin in toneelstukken de kerstgeschiedenis wordt nagespeeld. Dat is vaak hilarisch, er wordt veel gelachen, maar ook serieus. Het kerstverhaal komt

>> 'Het kerstverhaal wordt afgesloten met Herodes en de soldaten' <<

dichtbij. Een ongetrouwd meisje dat een kind verwacht: dat herkennen ze, het komt daar veel voor.

Het kerstverhaal wordt afgesloten met Herodes en de soldaten. In Nederland zouden we dat nooit doen, en in het begin vonden mijn vrouw en ik dat gek. Ze maakten er zelfs veel werk van, compleet met militaire uniformen. Soldaten die altijd proberen mensen geld uit de zak te kloppen, werden belachelijk gemaakt.

De mensen daar hebben regelmatig te maken met burgeroorlog, moord en verkrachting. Een scène over een koning die om zijn eigen zin door te drijven alle kinderen vermoordt (compleet met gillende vrouwen) is voor hen heel herkenbaar. De boodschap wordt wel vertolkt: daardoorheen verlost God de wereld. Je kunt niet in het hart van de mensen zien of dat ook bij iedereen overkomt. Maar dat geldt ook in een Nederlandse kerkdienst: nemen de mensen meer mee dan het spel van een mooie liturgie: orgelspel, toespraak, een mooi gebed?

Ook in Nederland vind ik het moeilijk om met kerst te preken. Aan de ene kant

Benno (Bernard) van den Toren (1966) stond als theologisch student al open voor zending, samen met zijn vrouw, die hij al vroeg had leren kennen tijdens een evangelisatie in Antwerpen. Hij wilde graag leren van de wereldkerk en werd geïnspireerd door predikanten met buitenlandervaring in de zending. Hij was hervormd, maar vond bij de CGK een vacature voor de theologische opleiding in Bangui, Centraal-Afrikaanse Republiek. Daar nam hij, naast zijn academisch werk, deel aan veldwerk, vanuit de overtuiging dat een docent niet met de rug naar de praktijk moet staan. Hij was betrokken bij het opstellen van een geloofsbelijdenis van en voor de Akapygmeeën. Momenteel is hij hoogleraar interculturele theologie aan de Protestantse Theologische Universiteit in Groningen.

Op de bonnefooi

Dit is mijn laatste column op deze plek. Na drie jaar *OnderWeg* en acht jaar *Opbouw* draag ik graag het stokje over aan Esther de Hek (zie pagina 13), van een andere generatie en met een andere kerkelijke geschiedenis, maar met hetzelfde verlangen om te ontdekken welke weg Gods Woord wijst en welke wegen Gods Geest in de tijd schrijft.

Ik kijk dankbaar terug op de afgelopen jaren: op mooie, in teamverband gemaakte *OnderWeg*-nummers en op wat voor mij een hoogtepunt was: het samengaan van *Opbouw* en *De Reformatie*. Het onmogelijke werd werkelijkheid, want 'waar de weg onvindbaar scheen, mochten wij door geloof alleen de tocht opnieuw beginnen' (Gezang 305): een voorbode van wat er groeit tussen de NGK en de GKv. Ik ben blij dat ik als voorzitter van de Regiegroep hereniging NGK-GKv bij die ontwikkeling betrokken mag blijven. Opnieuw onderweg dus, nu naar één kerkgemeenschap. Samen spoorzoeken in onbekend terrein, zonder herenigingsdraaiboek, maar in het vertrouwen dat Gods Geest de weg wijst, stap voor stap.

>> 'Laat maar komen wat hierna komt' <<

Ik houd van reizen en van nieuwe plekken ontdekken. Ik bereid dat goed voor, maar reis uiteindelijk op de bonnefooi: met een globaal beeld van mijn bestemming, maar zonder gedetailleerd reisplan en open voor wat ik tegenkom. Onderweg zijn, schreef ik in de eerste *OnderWeg*, is ook voor Gods volk de natuurlijke situatie. Niet vastzitten in hoe het altijd ging, maar de tentpinnen los en in nieuwe tijden openstaan voor nieuwe dingen. Zonder draaiboek of spoorboekje, maar op de bonnefooi, *à la bonne foi*, met het goede geloof: het vertrouwen dat God erbij is en dat we nooit in den blinde lopen. Want, zingt Kees Kraaijenoord, 'wij lopen wat God heeft beloofd achterna.'

Er zijn veel 'onderweglieden'. Psalmen en oude liederen als: 'Waarheen, pelgrims, waarheen gaat gij?' Maar ook nieuwe: 'Wij zijn een volk met een bestemming, maar al jaren onderweg (...)' Nog één rivier, dan zijn we thuis' (Matthijn Buwalda), 'Als U niet met ons meegaat, Heer, dan gaan wij niet weg, dan blijven wij hier' (Sela) en 'Het is een zegetocht van heiligen en twijfelaars' (Kees

Kraaijenoord), met als moedgevend refrein: 'Houd vol, houd vol. Hij laat niet los. God is voor ons, God is naast ons, God is altijd om ons heen. Laat maar komen wat hierna komt, want Hij laat ons nooit alleen.' In dat vertrouwen zeg ik tegen jullie: adieu!

**Ad de Boer (NGK),
hoofdredacteur *OnderWeg***

moet je niet de zweep leggen over al het consumen-tisme en zoeken naar spiritualiteit. Aan de andere kant moet je ook niet puur de verwachting van de kerstbeleving bevredigen.'

U zei dat ook de pijnpunten van het evangelie overgebracht moeten worden. Waar liggen die voor de pygmeeën? Zij hebben samen met anderen een geloofsbelijdenis opgesteld (zie kader) en u bent daarbij betrokken geweest. Kunt u aan de hand daarvan een toelichting geven?

'Om te beginnen: de pygmeeën hebben al een schepper-god. God heeft een naam; in elke stam weer een andere. Die naam, bij de pygmeeën Komba, is gebruikt in de Bijbelvertaling in hun taal. Maar Komba is de god van de pygmeeën. Religie gaat niet over de hele wereld, maar over je eigen stam en je eigen voorouders. Wat

>> 'Bij ons is het geloof in de voorzienigheid afgekald' <<

moeten ze dan met een verlosserfiguur uit een vreemd volk? Daarom wordt in hun geloofsbelijdenis de heilsgeschiedenis benadrukt: God is de God van alle volken en stammen, maar koos één familie en volk uit waaruit de redder voor alle stammen is voortgekomen. Abraham is onze adoptief-voorouder, wij zijn geadopteerd. Dat is een gedachte van de bekende Ghanese theoloog Kwame Bediako, die aansluit bij Bijbelse gegevens: de heidenen zijn geënt op Israël, God kan zelfs uit stenen kinderen van Abraham verwekken, Christus heeft schapen die niet van deze stal zijn.'

Kun je aan de pygmeeën duidelijk maken dat met kerst God in genade en liefde zich naar de mensen neerboog en zo ja, hoe?

'De pygmeeën voelen zich niet schuldig. Ze weten wel dat ze van God verwijderd zijn geraakt. Er zijn verhalen over een oorspronkelijke goede schepping met een rechtstreekse verbinding tussen God en mensen. Maar er ging iets mis, er gebeurde iets ongelukkigs, en daarom trok God de touwladder op; dat kwam niet doordat de mens een gebod van God overtrad. De geloofsbelijdenis brengt de zonde wel onder de aandacht, maar niet van-

uit een algemene wet. De mens is door God geroepen, maar is andere goden gaan dienen, op andere machten gaan vertrouwen en hulp bij ze gaan zoeken. Er ligt veel nadruk op Gods liefde. De invalshoek is niet zozeer genade als antwoord op zonde, maar liefde als iets onverdiends, waar ik geen aanspraak op kan maken. Zoals een vader van zijn kind houdt, houdt God van ons. Dat spreekt de pygmeëen sterk aan: vaders brengen met hun kinderen, ook als ze nog klein zijn, veel tijd door, meer dan in de meeste andere culturen.'

En hoe zit dat met het element dat Christus zichzelf vernederde? Is de cultuur in Afrika niet, zoals vaak gezegd wordt, een schaamtecultuur in plaats van een schuldcultuur, zoals de onze?

'Nederigheid neemt bij de pygmeëen een grote plaats in. Maar dat is dan nederigheid van een ondergeschikte tegenover een meerdere: zoon tegenover vader, vrouw tegenover man, knecht tegenover baas. Vreemd is dat Christus – die de hoogste is, de meester – iedereen wil dienen. Sommigen hebben dat wel door, anderen niet.

In Afrika is macht het belangrijkste, te-

genover zwakheid. Schaamte speelt een grote rol, maar dan tegenover andere mensen: de Afrikaan ziet zichzelf altijd in relaties. Schaamte is een kwestie van gezichtsverlies, niet een gevoel van persoonlijke schuld. Bij ons was in de zestiende eeuw schuld belangrijk, maar nu gaat het toch ook meer over eer en schaamte: hoe sta je bekend op Facebook. De Afrikaan ziet Christus vooral als koning. De geloofsbelijdenis heeft veel aandacht voor Christus als overwinnaar van dood, ziekte en boze geesten. Een vreemd element in hun cultuur is dat Jezus ook koning was in zwakte. De geloofsbelijdenis benadrukt dat ziekte en dood in het christelijk leven nog wel een rol spelen.'

Wat kunnen wij van de pygmeëen leren, speciaal op de punten waar we het over gehad hebben?

'In de spiegel van de pygmeëen moeten wij kijken naar onszelf. In hoeverre is het evangelie zoals wij het verwoorden voldoende in gesprek met de cultuur? Maken wij duidelijk waarom Christus van beslissende betekenis is? De God van de pygmeëen heeft nadrukkelijk te maken met het alledaagse leven: zijn

Benno van den Toren: 'Maken wij duidelijk waarom Christus van beslissende betekenis is?'

zorg, zijn voorzienigheid, genezing. Bij ons is het geloof in de voorzienigheid afgekald. Dat heeft te maken met de natuurwetenschap; dat is een gegeven. Maar wij hebben het ook minder nodig: wij hebben ons leven op orde. Geloof is bij ons geworden tot betekenis geven. We verliezen dan ook veel. We zijn de link met zwakkere sociale lagen verloren.

Ik ben betrokken bij een pioniersplek in Groningen waar het leven veel moeilijker is. Traditionele kerken maken zich zorgen over Doorbrekers en Mozaïeko318, maar die brengen God wel heel dicht bij het dagelijks leven. In preken over Zondag 10 (over Gods voorzienigheid, PH) hoor ik vooral zeggen dat wij dat vandaag moeilijk kunnen geloven. Als dominees op ziekenbezoek gaan, zeggen ze niet veel meer dan: God is erbij. Vanuit het evangelie van kerst kunnen we spreken over Christus' zwakheid én kracht voor ons.'

Piet Houtman is theoloog, voorganger en journalist.

Uit de geloofsbelijdenis van de Akapygmeëen

4. God heeft een plan voor de hele mensheid. Voor Hem zijn alle stammen en alle families gelijk. Toch begon Hij een bijzondere geschiedenis met één familie en één volk: de familie van Abraham en het volk van Israël. Hij deed dit opdat door dit volk alle volken van de aarde zijn zegen ontvangen.

5. Uit dit volk Israël werd de Zoon van God geboren als een menskind, Jezus van Nazaret. De Zoon van God werd mens om de mensheid terug te brengen bij God. Hij was een zoon van Israël, maar Hij is redder van de

hele mensheid. Hij is geen biologische voorouder van de pygmeëen, maar Hij kwam van de schepper van de pygmeëen en van alle volken. Wij zijn allemaal uitgenodigd om zusters en broeders van Jezus van Nazaret te worden.

Overgenomen uit: Benno van den Toren, *Growing Disciples in the Rain-forest. A Contextualized Confession for Pygmy Christians*, vertaald door Piet Houtman. Zie media.web.britannica.com/ebSCO/pdf/038/43862038.pdf.

'Ik moest uitvinden hoe we kerst zouden vieren'

Kerst is een feest van licht, midden in de donkerste periode van het jaar. De kortste dag is achter de rug, de dagen worden weer langer. Het feest lijkt naadloos te passen in het Nederlandse winterseizoen. Maar hoe is dat in andere culturen, waar kerst totaal nieuw is of zeker niet verbonden kan worden met de winter? In gesprek met Mathusela Limboo uit Noordoost-India, Esther Sidor uit Haïti, Ndokabai Dadak uit Noord-Kameroen en Nour uit Marokko.

tekst **Marika Blok-Sytsma**

Esther Sidor is predikante. Daarnaast zet ze zich in voor christelijk onderwijs. 'Kerst is in Haïti een enorm groot feest, dat geldt echt voor iedereen. Vanaf half november worden de hele dag kerstliedjes gedraaid op de radio. Huizen en winkels worden versierd met bomen, kerststalletjes en lichtjes in de kleuren wit, groen en rood. De economie draait op volle toeren. Kerst zelf is echt een familiefeest. Vrienden en familie bezoeken elkaar. Rond de kerstdagen trouwen is favoriet bij veel bruidsparen. Hoewel het grootste deel van de Haïtianen christelijk is, is de vooedobeweging ook sterk. Het aparte is dat ook voor hen de periode van 1 november (Allerzielen) tot 7 januari (Driekoningen) een speciale periode is, waarin geheime bijeenkomsten worden gehouden. Het hoogtepunt valt op 24 december, met een bijeenkomst waarbij dieren en spullen geofferd worden om de goden gunstig te stemmen. Er is veel geheimzinnigheid, alleen ingewijden weten wat er precies gebeurt en zij mogen daar niet over praten.'

Hindoefeesten

Ndokabai Dadak is opgegroeid in een traditioneel dorp in het noorden van Kameroen. 'Ik kom uit de Mafastam en mijn ouders hangen een traditioneel Afrikaans geloof aan. Als eerstegeneratiechristen moest ik als het ware uitvinden hoe we kerst zouden vieren. Kerst valt in onze regio samen met de oogsttijd. De net geoogste pinda's worden verkocht en zo is er geld voor wat extra's. De oogsttijd was altijd al een feestelijk moment dat gevierd wordt met extra eten. Rijst en vlees mogen niet ontbreken op tafel en vrouwen en kinderen krijgen vaak nieuwe kleren. Je ziet dat christenen in deze periode kerst vieren, maar dezelfde gebruiken houden: samen eten met rijst en vlees en iedereen in het nieuw. Ik woon nu met mijn gezin in Maroua, een grote stad, waar de meerderheid moslim is. Onze naaste burenen brengen we voedsel en zij komen ons een goed kerstfeest wensen.' Eten delen met de burenen, ook al zijn ze geen christen, doet

ook Mathusela Limboo uit Noordoost-India, aan de voet van het Himalayagebergte. 'Voor de kerst bakt iedereen *sale roti* (een soort gefrituurde rijstkoek), die we ook uitdelen aan onze burens, die meestal hindoe zijn. Zij doen dat ook tijdens hun hindoe-feesten. Verder versieren we onze huizen en kerkgebouwen en kopen we nieuwe kleren.'

>> *'Er is veel geheimzinnigheid, alleen ingewijden weten wat er precies gebeurt'* <<

Groepen jeugd uit de kerk gaan langs de huizen om kerstliederen te zingen. Dat doen ze alleen bij de huizen van christenen. 'Dat is een bewuste keuze. Tijdens Dipavali, het hindoeïstische lichtjesfestival, gaan namelijk ook groepen jeugd langs de huizen om te zingen en te dansen. Hindoes geloven dat het ontvangen van deze jongeren zegen en voorspoed brengt. Daarom willen christenen niet dat ze tijdens Dipavali bij hen komen zingen. Dan zou het gek zijn als wij met ons feest wel bij hen zouden gaan zingen. Sommige groepen omzeilen dit dilemma door op de top van een heuvel te zingen, zodat toch iedereen de liederen kan horen.'

Wegrennen

Nour (gefingeerde naam) had in Marokko nooit over kerst

Esther Sidor: 'Kerst is in Haïti een enorm groot feest.'

Mathusela Limboo: 'De mensen in mijn omgeving zijn veelal hindoe en zijn van mening dat alle godsdiensten gelijk zijn.'

of over Jezus gehoord. 'Toen ik in Nederland uitgenodigd werd om het kerstfeest mee te vieren in een christelijke familie, vond ik dat doodeng. Ik wilde het liefste wegrennen toen ze begonnen over Jezus als Gods Zoon. Maar na heel veel tijd en verschillende dromen wilde ik die Jezus gaan volgen. Het is zo'n groot wonder dat Hij liefde is en naar de wereld is gekomen omdat Hij van mensen houdt. Jezus is het licht in de duisternis. De viering daarvan past goed bij de tijd van het jaar in Nederland. Ik houd van de lichtjes, de versieringen en de gezelligheid.'

Struikelblok

Kerken lijken overal in de wereld extra hun best te doen in de kersttijd, onder meer door het organiseren van bijzondere bijeenkomsten met theater, muziek en dans. Esther Sidor: 'Het is heel gewoon om veel mensen daarvoor uit te nodigen. Tijdens de kerst zijn er dan ook veel niet-christenen in de kerk. Kerken organiseren speciale bijeenkomsten, zoals concerten, maar houden ook acties om andere mensen te helpen tijdens de kerstperiode. Het mag niet zo zijn dat er een familie is die met kerst niets te eten heeft!' Ook in Kameroen organiseren de kerken speciale bijeenkomsten. In de dorpen waar christenen samenleven met traditionele Afrikaanse gelovigen komen met name de kinderen daarop af. Ndokobai Dadak vertelt dat hij zich nog goed herinnert dat hij als kind naar kerstbijeenkomsten in het dorp ging om eens lekker vlees te kunnen eten. 'Maar natuurlijk vertellen we ook over de reden van kerst: Jezus, die naar de wereld kwam om in onze plaats

>>

Ndokobai Dadak: 'Jezus is voor ons die intermediair geworden.'

de straf voor de zonde te dragen. Steeds komen mensen die deze boodschap horen tot bekering! De relaties met onze moslimburen zijn goed. We vieren kerst samen bij ons thuis of we sturen hun een maaltijd en flessen vruchtensap. Moslims zullen niet gauw een uitnodiging aannemen om mee te gaan naar de kerk. Het idee dat God een Zoon heeft, is voor de meesten een groot struikelblok.' Voor Matusela Limboo is dat laatste anders. 'De mensen

>> 'Het idee dat God een Zoon heeft, is voor de meesten een groot struikelblok' <<

in mijn omgeving zijn veelal hindoe en zijn van mening dat alle godsdiensten gelijk zijn. Als mensen persoonlijk uitgenodigd worden, komen ze graag naar de kerk met kerst. Ze vinden het geen enkel probleem om Jezus te eren als één van de vele goden. Op de avond van 24 december hebben we een speciaal programma met muziek, sketches

en een korte uitleg, gevolgd door een maaltijd en gezelligheid.'

Reddingsplan

Ook Nour vindt de kerstdiensten een goede gelegenheid om mensen mee te nemen. 'In de gemeente proberen we altijd veel mensen uit te nodigen en natuurlijk eten we dan ook samen. Mensen zien in de winkels en op straat dat het kerst is, maar weten niet wat het echt betekent. In de Koran is Jezus ook een bijzonder iemand, al is voor moslims moeilijk te begrijpen dat Hij de Zoon van God is. Gods Geest heeft mij duidelijk gemaakt dat Hij een mens

>> 'Hindoes vinden het geen enkel probleem om Jezus te eren' <<

van vlees en bloed moest worden om te kunnen voelen wat wij voelen.'

Dat is ook voor Esther de centrale boodschap. 'Jezus werd echt mens en werd geboren in een gewoon gezin, op zo'n gewone plek. Na zijn geboorte kwamen herders, hele arme mensen, én wijzen, belangrijke en geleerde mensen, op bezoek. Jezus kwam voor elke sociale klasse. Of je nu rijk of arm bent, je hebt Hem nodig. En ook andersom: of we nu rijk of arm zijn, we moeten omzien naar alle soorten mensen.'

Matusela vult aan dat het altijd veel indruk op hem gemaakt heeft dat Jezus zijn goddelijkheid vrijwillig opgaf om als mens Gods reddingsplan te volbrengen. Dadak is op zijn beurt onder de indruk dat we door de komst van Jezus toegang tot God gekregen hebben. 'Als je bij een Afrikaanse chef op bezoek gaat, moet je ook altijd langs een tussenpersoon, een intermediair. Jezus is voor ons die intermediair geworden.'

Samen

Overal in de wereld vieren christenen Jezus' komst in de wereld. De Bijbel schrijft ons niet voor dat we dat moeten doen, laat staan hoe we dat moeten doen. Maar samen eten en delen met je naasten – of dat nu kerststol, *sale roti* of rijst is – gebeurt overal waar christenen kerst vieren. En past dat niet bij het volgen van Jezus, bij Hem die naar de wereld kwam om mens te zijn onder de mensen, zijn leven te delen en lief te hebben?

Marike Blok-Sytsma heeft een tekst- en trainingsbureau, Marike Blok Tekst en Training.

Komen en gaan

Afscheid van de GKv Putten wegens vervroegd emeritaat: Henk Hoksbergen. Hij was jarenlang redacteur geestelijk leven van het *Nederlands Dagblad*, werd in 2001 predikant van de GKv Spakenburg-Zuid en in 2015 van de GKv Putten. Van 2015 tot 2016 was hij hoofdredacteur van *OnderWeg*. Aangenomen naar de GKv Leiden: M.K. Boersema (GKv Blij-Holwerd).

Mededeling

Wisseling van de wacht

Na drie jaar (en daarvoor acht jaar *Opbouw*-redactie) stopt Ad de Boer per 1 januari als hoofdredacteur van *OnderWeg*. Beide magazines hebben royaal 'geprofiteerd' van de inspiratie, gaven en werklust van Ad als senior journalist en bestuurder. Redactie en bestuur zijn hem hiervoor dank verschuldigd. Hij blijft als medewerker betrokken bij de rubrieken Nieuws en Praktijklokaal.

We verwelkomen Esther de Hek (1972) als zijn opvolgster. Zij treedt DV per 1 april aan. Zij werkte na haar journalistieke opleiding als redacteur/verslaggever bij het *Nederlands Dagblad* en bij EO Radio 1. Ze maakte deel uit van de redactie van het landelijke CGK-blad *De Wekker* en is vanaf de start columnist van *OnderWeg*. Ze is met haar gezin lid van de NGK Rijnwaarde in Leidsche Rijn. Gezien haar journalistieke ervaring en haar betrokkenheid bij het geloof en leven van mensen en bij de kerk van Jezus Christus, zijn we blij dat ze samen met Leendert de Jong de kar van *OnderWeg* gaat trekken. Per 1 januari vertrekt ook Heleen Sytsma. Vóór *OnderWeg* was ze vanaf 2009 eindredacteur van *De Reformatie*. We zijn dankbaar voor het vele werk dat ze voor beide bladen heeft verricht, in het bijzonder voor het opzetten en invullen van tal van mooie themanummers en specials, waarbij ze nadrukkelijk aandacht vroeg voor het persoonlijke geloof en leven van mensen. Zij had een scherp oog voor (de combinatie van) tekst en beeld en werkte vanuit een sterke identificatie met de lezers. We zijn nog op zoek naar een opvolger voor haar.

Na de zomer namen we afscheid van Jan Haveman, omdat hij zijn redactiewerk niet langer kon combineren met zijn predikantschap in de GKv Emmen. We zijn dankbaar voor wat hij in zijn *OnderWeg*-jaar heeft betekend. Na zijn vertrek bleek dat hij aan een ernstige ziekte lijdt. We wensen hem en zijn gezin in deze moeilijke tijd Gods nabijheid toe.

Bram Beute, predikant van de GKv Kampen-Zuid, is zijn opvolger. Eerder maakte hij deel uit van de redactie van *De Reformatie*. Welkom!

Per 1 januari nemen we ook afscheid van beeldredacteur Johanne de Heus, die een belangrijke bijdrage leverde aan het 'gezicht' van *OnderWeg*. Dank! Haar opvolger is Tineke Verhoef, welkom!

Namens het bestuur en de hoofdredactie,
Bernard Bos en Leendert de Jong

Kernredactie

Ad de Boer (hoofdredacteur), Debbie den Boer, Jan Haveman, Johanne de Heus (beeldredacteur), Leendert de Jong (hoofdredacteur), Peter Hommes, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (eindredacteur), Heleen Sytsma-van Loo, Maarten van Loon, Karel Smouter, Jolyn van Varik-Nijsink.

Brede redactie

Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers

Eline de Boo, Han Hagg, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Bas Luiten, Jan Mudde, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Wim van der Schee, Karen Scheele, Joost Smit, Paul Smit, Esther Spiering-de Hek, Jeroen Sytsma, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Dick Westerkamp, Jeannette Westerkamp-Stegeman.

Redactieadres

t Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, 033-750 67 87, redactie@onderwegonline.nl.

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: Nico Schenk, Droogoven 7, 3961 EW Wijk bij Duurstede, 0343-57 50 27, administratie@onderwegonline.nl.

OnderWeg in braille, grootletter en audio

OnderWeg is beschikbaar in passende leesvormen bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565499.

Abonnementsprijzen

Jaarabonnement: € 48,50 (studenten € 24,25,- / Europa € 85,- / buiten Europa € 115,-).

Halfjaarabonnement € 26,75.

Abonnement *OnderWegOnline*: € 37,50.

Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging *OnderWeg* te Wijk bij Duurstede.

Persvereniging

OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging *OnderWeg*.

Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging

Bernard Bos, Marga van Gent-Petter, Aad Lootens, Hillie van de Streek en Tjirk van der Ziel.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.

Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold. Creatie, web & print. Postbus 86, 8090 AB Wezep, 038-376 33 90, fax 038-376 53 03, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

Kerst in de tropen

Het is er op 25 december ruim 30 graden, maar dat weerhoudt de Batak in Indonesië er niet van om groots en fanatiek kerst te vieren. Het riep bij de naar Zuidoost-Azië uitgezonden theologe Alice Langbroek-Knoeff vragen op. Ook over ónze kerstraditie.

tekst **Alice Langbroek-Knoeff**

Jihan zuchtte. Het was allemaal wel erg veel werk. Hij moest geld bijeenprokelen om een tent neer te zetten, een geluidsinstallatie te huren en alle meisjes van de voorbereidingscommissie naar de kapper te sturen. Hij moest een dominee en een band regelen. En hij moest zorgen voor de *lucky draw* na de kerstviering. 'Maar dat is toch je plicht als christelijke wiskundestudent', zei hij. Net zoals het niet meer dan normaal is om bij de kerstvieringen van je vrienden van andere faculteiten te zijn. En bij de kerstvieringen van de jeugdgroep van je kerk. En bij het oecumenische kerstfeest van je woonwijk. En... Batakse christenen zijn dol op kerstversieringen. Een beetje christen viert zeker twintig kerstfeestjes. Daarbij geldt: hoe kitscheriger hoe beter. Gouden kerstkransen, glitterende sneeuwvlokken, enorme plastic kerstbomen met knipperende, gekleurde lichtjes. De kerstkransen met '*Merry Christmas*' blijven gerust het hele jaar op de buitendeur hangen, zodat iedereen weet dat je christen bent. Ook de kerstman

blijft het hele jaar in het glas-inloodraam van de kerk op zijn arrenslee zitten. Alle kerst is christelijk en dus zingen we op een warme zaterdagmiddag begin december direct na het gedragen 'Stille nacht' een vrolijk 'Jingle bells' en wensen we elkaar *a merry christmas and a happy new year* toe.

Cadeautjes

Als buitenlander is het makkelijk om kritisch te kijken naar de kerstcultuur van de Batak. Er zijn zo veel dingen die moeten, niet van God, maar van elkaar. En in de vieringen zitten zo veel elementen die niet gericht zijn op de eer van God, maar op de eer en glorie van de organiserende commissie. Want de kerstviering van de wiskundefaculteit moet natuurlijk minstens zo goed zijn

als die van de natuurkundefaculteit, liefst zelfs met mooiere kleding, kapsels en kerstbomen.

In Nederland doen we dat soort dingen niet. In Nederland vieren we kerst heel gewoon. Gewoon naar de kerk, gewoon op familiebezoek, gewoon lekker eten (maar natuurlijk niet overdadig, zoals de heidenen doen) en gewoon een kerstboom. Al is die kerstboom wel wat ongemakkelijk, met zijn heidense achtergrond. Maar voor de gezelligheid staat hij er toch gewoon bij. Zonder cadeautjes natuurlijk, want godvrezende gereformeerden doen daar niet aan met kerst.

Maar dan ga je als Nederlands-gereformeerde de zending in en vier je je eerste kerst in den vreemde, samen met godvrezende collega's uit Nieuw-Zee-

>> Ik herinner me het verdrietige gevoel toen familieleden elkaar met kerst cadeaus begonnen te geven <<

land, Amerika en Duitsland. Ik heb nog overwogen om principieel te zijn en uit te leggen dat het niet christelijk is om cadeautjes te geven met kerst, maar ik kon me de principes erachter even niet meer herinneren. Wel herinnerde ik me het verdrietige gevoel toen familieleden elkaar met kerst cadeaus begonnen te geven. Na jaren langzaam te zijn afgegleden was dat toch wel de definitieve stap waardoor we wisten: ze zijn nu echt randkerkelijk. Voor mijn teamleider op het zendingsveld waren kerstcadeaus echter vanzelfsprekend: 'Omdat God van mensen houdt, gaf Hij het mooiste wat Hij had, zijn eigen Zoon. Dat vieren we en denken we door elkaar mooie dingen te geven.'

Droog brood

Het lijkt erop dat kerst overal ter wereld het feest van overvloed is. Je versiert je huis met een smaakvol kerststuk of met knipperende glitters, al naar gelang je cultuur, en je zorgt voor extra lekker eten. Gevulde kalkoen voor de Engelsen, pittig varkensvlees gemengd met bloed voor de Batak. Zelfs in de kerk zijn er extra's. Ik herinner me de trompetten die één keer per jaar waren toegestaan om naast het orgel extra luister te verlenen aan de kerkdienst. Een voordeel van mijn ervaringen met kerst in zowel de westerse als de Aziatische cultuur is dat ik weer op zoek ben gegaan naar de basis. Kerst, wat was dat ook alweer? We vieren dat Christus zonder verwijt de hemelse heerlijkheid achter zich liet om mens te worden. Daar was niet veel westers of Aziatisch aan. Het was allereerst ontluisterend. Hij kwam in de nederige kribbe in Betlehem. En zelfs als Hij in een luxe privékliniek geboren zou zijn: de vertrouwde aanwezigheid van de Vader wisselde Hij in voor een leven onder de vloek van de zonde. >>

Batakse christenen zijn dol op kerstversieringen. Hoe kitscheriger hoe beter.

Zijn we ooit in staat geweest om de heidense elementen van kerst uit te bannen?

Hoe kun je dat als christen passend vieren?

Ik vraag me af waarom we juist bij kerst zo veel extra's willen. Met kerst vieren we toch de vernedering van de Zoon van God? Hij legde alle hemelse glorie af en koos voor een simpele levensstijl, zonder toeters en bellen. Hij werd niet in een paleis geboren, waar ongetwijfeld het gemeste kalf zou zijn geslacht en waar mooie kleren voor Hem klaar hadden gelegen. Hij werd gewoon gewikkeld in doeken, want voor meer hadden Jozef en Maria geen geld.

Theologisch gezien zou het volgens mij veel logischer zijn om kerst simpel te vieren, bijvoorbeeld met droog brood (of witte rijst natuurlijk). En dan straks met Pasen, dan kan uitbundig gevierd worden, met als hoogtepunt Hemelvaart. Hemelvaart? Ja, Hemelvaart, het feest van Jezus' verhoging, toen Hij als overwinnaar de goddelijke glorie in ontvangst nam.

Lasterlijk

Hoe is het gekomen dat we kerst zo uitbundig vieren? Dat heeft te maken met het midwinterfeest. Voordat het evangelie in de Lage Landen werd verkondigd, was er al een ceremonie in het midden van de winter, om de zonnewende te vieren en misschien wel om met de rituelen van lichtjes en groene bomen te garanderen dat het licht inderdaad terug zou komen.

De eerste gelovigen moesten kiezen wat ze met dat feest zouden doen: gewoon laten voortbestaan, helemaal verbieden of herinterpreteren. Ze kozen voor het laatste en besloten het te

koppelen aan de viering van de komst van Jezus, het licht dat gekomen is in de wereld. Veel van de voorchristelijke symbolen bleven bestaan en kregen een plek in het kerstfeest. Later werden deze symbolen zelfs meegenomen naar de tropen. Daarom staat ook hier vanaf begin december in elke kerk een plastic kerstboom te knippen en te glimmen, ook al zijn de dagen voor kerst niet donker en zijn de bomen het hele jaar groen.

'Eerste gelovigen' bestaan ook vandaag nog. Mensen die leven tussen animisten, moslims, hindoes of andersgelovigen en daar als eersten aangeraakt worden door God en christen worden. Het nieuws dat God als mens geboren werd, moeten ze zelf verwerken. In de ene cultuur klinkt dat als bijna vanzelfsprekend, omdat bomen, hemellichamen of dieren al gezien werden als goddelijk of heilig. In een andere cultuur klinkt het onbestaanbaar, lasterlijk, omdat men God kent als hoog, heilig, één en onveranderlijk. Een geboorte in een stal klinkt naar arm, aards, zinnelijk, voortplanting, meervoud en verandering.

Nieuwe gelovigen hebben veel om te verwerken en te doordenken. Als de nieuwe boodschap al te goed aansluit bij de mensen, loop je dan niet het risico zomaar een oud, onchristelijk gebruik van een nieuw, christelijk laagje te voorzien? En andersom, als de rijke boodschap van kerst vooral weerstand oproept, doe je er dan wel goed aan het zichtbaar en uitbundig te vieren? Werp je je parels dan niet voor de zwijnen?

>> Theologisch gezien zou het veel logischer zijn om kerst te vieren met droog brood <<

Zweet

Meestal kun je aan de feesten en de cultuur van jonge kerken vooral goed zien uit welke cultuur de zedende kerken kwamen. Dat is op een bepaalde manier jammer. Het is jammer dat met het evangelie zo veel Europese cultuur is meegekomen, die weliswaar is overgenomen en gekopieerd door de nieuwe gelovigen, maar niet is begrepen. Ik heb weleens geprobeerd aan mijn theologiestudenten uit te leggen waar de kerstboom vandaan komt. Het werd een lang verhaal over vier seizoenen, korte dagen, bomen die dood lijken en heidense gebruiken. Ik denk niet dat het overkwam. Ik vraag me af of dat in Nederland heel anders is. De kerstboom in een land waar de bomen niet kaal worden is niet het enige voorbeeld. Ik denk ook aan de lange zwarte toga, waardoor om tien uur 's morgens het zweet van je rug druipt, en aan twee collectes, allebei voor hetzelfde doel. Het zijn allemaal voorbeelden van cultuurexport. Waarom mochten de Indonesische gelovigen niet gewoon hun eigen traditionele klederdracht aan naar de kerk? Misschien omdat de zending bang was dat daar nog een heidense betekenis aan vastzat, zonder zich te realiseren wat de achtergrond was van zijn eigen gebruiken. Ik merk dat het me weinig moeite kost om soortgelijke voorbeelden aan te wijzen in de Nederlandse kerk. Zelfs de Reformatie en latere bewegingen die terug wilden naar de bron hebben lang niet alle sporen uitgewist.

Lente

Ik heb me verbaasd over het kitscherige en grootse kerstfeest onder de Batak. De kerstboom, sneeuw en lampjes passen hier net zo min als in Israël. Maar de vraagtekens die ik erbij zet, kan ik net zo goed plaatsen bij de westerse versie van het kerstfeest, en bij

mijzelf. Heb ik me ooit echt afgevraagd wat het betekent dat God in Jezus mens is geworden? En draagt mijn kerstfeest bij aan die verwondering en dankbaarheid?

Zijn we in Nederland ooit in staat geweest om de heidense elementen van kerst uit te bannen? Misschien wel niet. De laatste decennia keert het heidendom immers weer terug in de Lage Landen. Op zich lijkt me er niets op tegen om het kerkelijk jaar te verbinden met de seizoenen. Dat zien we in het oude Israël ook gebeuren. Maar zou het niet verfrissend zijn om het kerkelijk jaar eens een jaartje om te gooien, om zo vernieuwd onder de in-

>> Ik stel voor om kerst, de geboorte van het lam van God, in de lente te vieren <<

druk te raken van wat Johannes schrijft in Johannes 1:14: 'Het Woord is mens geworden en heeft bij ons gewoond, vol van goedheid en waarheid, en wij hebben zijn grootheid gezien, de grootheid van de enige Zoon van de Vader.' Ik stel voor om kerst, de geboorte van het lam van God, in de lente te vieren. In het najaar volgt dan de lijdenstijd, als alles om ons heen dood lijkt te gaan, met in december Goede Vrijdag, Pasen en Hemelvaart en op 1 januari Pinksteren, als het nieuwe begin. Niet gevolgd door een typisch Nederlandse kerkelijke zomerslaap, maar door een nieuw jaar in Gods geschiedenis. Misschien zou de vervreemding ons helpen om

andere elementen te ontdekken aan de heilsfeiten, zoals het vieren van kerst in een andere cultuur dat bij mij bewerkstelligde.

Alice Langbroek-Knoeff is theologe. Samen met haar man Evert, technicus, is ze voor OMF Nederland uitgezonden naar Zuidoost-Azië. Alice doceert aan een predikantenopleiding en is aangesteld als geestelijk mentor voor de studenten.

Leestips

Nico den Bok, Guus Labooy (red.), *Wat God bewoog mens te worden*, Zoetermeer (Boekencentrum), 2003. Verschillende auteurs belichten het wonder van de menswording vanuit hun eigen invalshoek.

Christian Wiman, *Mijn heldere afgrond*, Hilversum (Brandaan), 2016. Een aangrijpend boek van iemand die pas kort christen is. Door een terminale ziekte doordenkt hij onder meer hoe Christus in deze wereld met zijn pijn en zinloos lijden aanwezig is.

Webtips

Tips bij kerst in andere culturen:

- www.uu.nl/nieuws/kerst-in-singapore-tussen-kooplust-en-christendom.
- www.whychristmas.com/cultures/india.shtml.
- www.globalindonesianvoices.com/28940/the-indonesian-way-of-celebrating-christmas/.

Een kritische blik op onze kersttraditie: www.amen.nl/artikel/1114/wat-is-er-mis-met-kerst.

Zoeken met de allerjongsten

Voor kinderen vanaf een jaar of 3 is er sinds kort *Zoek en vind-bijbelverhalen - Jezus bij de mensen* (uitgeverij Vuurbaak). Door de zoekplaten raken kinderen spelenderwijs vertrouwd met wie Jezus is en met wat Hij gedaan heeft. Verhalen die aan bod komen zijn: Jezus' doop, de bruiloft te Kana, de verlamde man op het dak, Jezus bij het Meer van Galilea en Jezus en Zacheüs. De verhalen worden in eenvoudige taal verteld en staan op grote tekstflappen. Ze zijn geïllustreerd met boeiende landschappen vol met personages, dieren en andere voorwerpen die de kinderen kunnen aanwijzen. Op de tekstflappen staan plaatjes die de kinderen op de grote zoekplaten kunnen terug-

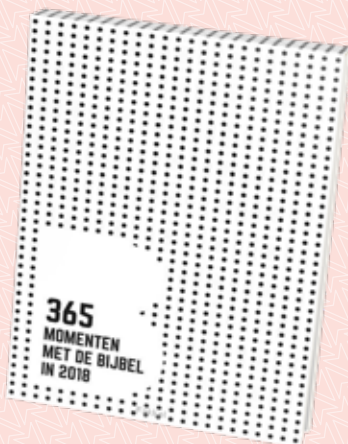
vinden en een lijst figuren om verder te zoeken. Voor nog jongere kinderen verscheen bij Vuurbaak eerder al *God heeft alles mooi gemaakt*, een uitvouwbaar boekje over de schepping en over lofprijzing, dat je bijvoorbeeld in de box of op de grond kunt neerzetten.

Nieuwe dagboeken

Nog even en het jaar 2017 ligt achter ons. De jaarwisseling is vaak het moment om aan een nieuw Bijbels dagboek of leesrooster te beginnen. Er is ruim voldoende om uit te kiezen; veel uitgeverijen en kerkelijke organisaties hebben al een jarenlange traditie op dit gebied. Websites als www.fakkkel.nl (zoek onder Jaarproducten 2018) en www.ichthusboekhandel.nl (in de linkerkolom: Bijbelse dagboeken voor 2018) bieden een aardig overzicht van dat assortiment. Een paar opvallende artikelen. De *Micha Scheurkalender* is in

deze rubriek al genoemd (zie Stimulans van nummer 17). De *Kerkenwerkagenda* (Boekencentrum) is bedoeld voor predikanten, kerkelijk werkers en ambtsdragers en bevat naast een Bijbelleesrooster een aparte pagina voor elke zondag met lezingen en collectes. Uitgeverij Jongbloed maakte voor de derde keer een scheurkalender met teksten uit de Bijbel in Gewone Taal, getiteld *365 momenten met de Bijbel*. De *Puur!*-agenda (Kok) bevat op elke pagina een Bijbeltekst en verder veel ruimte voor 'afspraken, to-do's en gedachtecronkels'.

Instagram

Instagram is een online platform (een onderdeel van Facebook) waarop afbeeldingen en korte filmpjes geplaatst, gedeeld en geliket kunnen worden. Jongeren kunnen bijna niet meer zonder. Mediawebsite www.opkijken.nl maakt er sinds een paar weken ook gebruik van. Redacteur José Korsaan is eigenaar van Geloof & Groei en auteur van diverse catechesemethodes voor mensen met een beperking. Zij stimuleert werkers in de kerk om bij deze doelgroep veel met voorbeelden en visuele middelen te werken, maar ook andere jongeren zijn tegenwoordig vaak vooral visueel ingesteld. Via het Instagram-account (zie www.instagram.com/opkijken.nl) kun je regelmatig afbeeldingen met mooie quotes en teksten downloaden. Meidenplatform Huis van Belle plaatste vorig jaar al eens een blogpost met zeven waardevolle christelijke Instagramaccounts (zie www.huisvanbelle.nl/7-christelijke-instagramaccounts).

Meditierend lezen van de Bergrede

Luther vroeg zich af: hoe krijg ik een genadig God? Al biddend en mediterend over Romeinen 1:16-17 leerde hij dat de zondaar door het geloof alleen gerechtvaardigd wordt – niet uit verdienste, maar uit genade. Ds. Jos Douma stelt op www.levenindekerk.nl (blogpost 31 oktober) dat we als gelovigen in de traditie van de Reformatie niet allereerst stil moeten staan bij de inhoudelijke *uitkomst* van Luthers biddend mediteren over deze tekst, maar bij die *praktijk* van biddend lezen en mediteren van Schriftwoorden. Biddend mediteren doe je volgens Luther zo: 'U moet mediteren, dat wil zeggen niet alleen met het hart, maar ook met de mond sprekend, de woorden van het boek letterlijk telkens maar weer herhalen, lezen en nog weer eens lezen, met een vlijtige opmerkzaamheid en nadenken over wat de heilige Geest ermee bedoelt. Pas ervoor op dat u het niet moe wordt, of dat u denkt dat u het met tweemaal lezen wel genoeg gelezen, gehoord, gezegd hebt en dan meent dat u het alles wel fundamenteel begrijpt.' Een gedeelte dat zich volgens Douma bij uitstek voor die aanpak leent is de Bergrede van Jezus uit Matteüs 5-7. Meer hierover op genoemde website.

>> Column

#kerst

'Hashtag luiheid', zegt een tiener tegen zijn reisgenote, terwijl hij opstaat in de trein. Het intrigeert me. Gelukkig snapt het meisje het ook niet en vraagt verduidelijking. 'Ik stap uit bij deze deur, dan hoef ik minder ver te lopen.' 'Hashtag teveelmensen', zucht ze. 'Hashtag teveelhuiswerk', lacht de jongen weer.

Ik moest even goed zoeken voor ik het hashtag-teken op mijn toetsenbord gevonden had. Misschien omdat ik niet twitter en als traditioneel schrijver meer om schoonheid van taal geef dan om het samenvatten van concepten in één term. Spaties spelen daarbij geen rol, kreten volgen elkaar letterlijk zonder pauze op. # is het grafische symbool dat gebruikt wordt om trefwoorden in een bericht te markeren, zodat ze gemakkelijker kunnen worden teruggevonden. Niet dat iemand in de vluchtige wereld van de sociale media ooit iets terugzoekt, maar toch. De therapeutische werking lijkt meer te zitten in het openbaar maken van iets wat jou bezighoudt. Je gooit het eruit en dat lucht op.

>> God stuurde geen abstract bericht met #genade, maar zijn eigen Zoon <<

Denk maar aan #metoo. Heel terecht dat slachtoffers van ongewenst seksueel gedrag zich uitspreken en aandacht vragen voor dit enorme probleem. Maar zoals in veel maatschappelijke discussies naar aanleiding van #-onderwerpen ontbreekt diepgang. Wie durft het echt te hebben over de oorzaken van #metoo? Ik zie geen #pornomagnietnormaalzijn voorbijkomen, laat staan #zonde.

Deze dagen duikt #kerst op. Het wordt gekoppeld aan mooi versierde kerstbomen, foto's van gezellige dinertjes bij kaarslicht, luxe cadeaus, maar ook aan nobele acties, zoals die van mensen die een kerstengel voor een ander proberen te zijn. Deze hashtag staat opnieuw voor het delen van een gevoel: gezelligheid, vrijgevigheid, misschien zelfs dienen of delen. Net als bij veel hashtags, missen we echter het punt. God stuurde geen abstract bericht met #genade, maar zijn eigen Zoon, die ons aanziet, aanspreekt en vergeeft. Wil je kerst toch in een hashtag vangen? Kies dan voor #Jezus. Die hoef je na kerst niet te vervangen, maar gaat ook met Pasen, zelfs tot in eeuwigheid mee.

Eline de Boo is schrijfster met een missionaire roeping.

*'Niemand steunt Mij in mijn strijd tegen
de vorst van Perzië en de vorst van
Griekenland, behalve je vorst Michaël.'*
(Daniël 10:21)

Gaan voor God, zij aan zij met zijn engelen

Michaël in actie

‘Michaël, bedankt!’ kopte een huis-aan-huisblad in Zwolle. Aan het woord zijn stadsgidsen, die voor een stadswandeling steevast afspreken bij het groenglazen beeld van Michaël, ‘de engel van Zwolle’. ‘Hij heeft onze fraaie binnenstad bewaakt. Dankzij Michaël kunnen wij nu de Zwolse highlights laten zien!’ Tja, wat moet je daar nu van denken als protestant? Dat engelen beschermen, klinkt ons bij even nadenken nog Bijbels in de oren (Psalm 91), maar om nu een engel voor jouw stad te claimen...

tekst **Han Hagg**

In deze kersttijd, waarin we de hemelse legers uit de geboortenacht weer voor ons zien, is het goed ons te realiseren dat we het rechtstreeks aanroepen van engelen om hulp nergens in de Bijbel tegenkomen. Michaëldevotie, Michaëlkapellen met Michaëllaltaren, wat zou hij er zelf van denken? Hij is maar een dienaar van de Allerhoogste, zij het één van de voornaamste: een aartsengel. Toch zouden protestantse Bijbellezers Michaël wel wat vaker met ere mogen noemen: wij kunnen van hem leren. Als de eeuwige God het gordijn van de hemel iets opzuischuit en we met de profeet Daniël en de apostel Johannes een blik mogen werpen in die andere dimensie, dan zien we Michaël in actie! De vraag voor ons is: hoe kunnen wij zij aan zij met Michaël en zijn medestrijders gaan voor God?

Botjes

Daniël is wel wat gewend als het om engelen gaat. Hij ontmoet Gabriël (Daniël 8:15, 9:20) en ondervindt in de leeuwenkuil dat engelen er zijn om ons te ondersteunen. Tegenover Darius, die verwachtte alleen nog wat afgekloven botjes aan te treffen, getuigt hij: ‘Mijn God heeft zijn engel gezonden en de leeuwenmuilen gesloten’ (Daniël 6:23).

Maar moet je Daniël nú zien (10:8-9): lijkleek en totaal verkrampt ligt hij op de grond, hij kan geen woord uitbrengen. Hoe is dat te verklaren? De verschijning die hij krijgt is anders dan de vorige keren. Alleen al het geluid, dat zo luid klinkt als een grote mensenmenigte. Geen wonder dat Daniëls metgezellen, die het alleen maar horen en niets zien, uit angst alle kanten op vluchten. Daniël ziet wat zij niet zien en bij zijn beschrijving moeten wij Bijbellezers meteen denken aan de verschijning van de verheerlijkte Christus

aan Johannes op Patmos (Openbaring 1). Het heeft er alle schijn van dat het hier gaat om ‘de engel van de Heer’, de voorverschijning van de messias, Christus in hemelse mensengedaante, die namens God verschijnt en actief is.

Duivelse tegenstand

Toen Daniël drie weken daarvoor begon te bidden en te vasten (Daniël 10:2), is Hij er al op uit gegaan om Daniël dingen te openbaren uit het boek van God waarin zijn toekomstplan beschreven staat. Maar juist in deze drie weken is er een blokkade die overwonnen moet worden

>> Darius verwachtte
alleen nog wat afgekloven
botjes aan te treffen <<

(10:13): de engel van de Heer krijgt te maken met duivelse tegenstand. En laten deze drie vastenweken uitgerekend de weken voor Pesach zijn. Dat doet terugdenken aan de tegenstand van de farao en zijn trawanten, bezeten door duivelse machten als zij waren. Wat een crisis vóór het bevrijdingsdag mocht worden (Exodus 5-12).

En als je (vanuit Daniël gezien) vooruitkijkt, dan zie je opnieuw juist in de weken voor Pesach de tegenstand van de antichristelijke machten op z’n hoogtepunt. Wat een crisis, uitlopend op de executie van de messias op Golgota, vóór het moment van de unieke bevrijding van zonde en dood. Zie je door deze donkere Daniël-apocalyps het hoopgevende evangelie wel glinsteren? De tegenstand is gru-

>>

welijk groot, er zal crisis op crisis zijn voor Gods getrouwen. Maar geef niet op: de overwinning is aan God! Hij wint slag op slag, de hele geschiedenis door – tot en met de beslissende slag op Golgota.

Vuil spel

Vergis je intussen niet: de eindstrijd is nog volop gaande, het is nog geen Openbaring 21-22. De wereld, met ons kerkmensen daar midden in, wordt door elkaar geschud. De duivelse, antichristelijke machten spelen vuil spel. Constant wordt geprobeerd Christus en allen die aan zijn kant staan uit te schakelen. In de apocalyps van Daniël wordt een tipje van de sluier opgelicht van de strijd achter de strijd: de machthebbers van deze wereld met hun mensen en middelen staan niet op zichzelf. Neem het verschijnsel Islamitische Staat. Is het niet voor iedereen duidelijk dat hier een duivelse macht achter zit?

In Daniël 10-12 gaat het over de vorst van Perzië (10:13) en de vorst van Griekenland (10:20). Daarmee worden niet

slechts de machtsbeluste vorsten op aarde aangeduid, maar de buitenaardse vorsten daarachter. Vorsten uit het rijk van Satan. Onzichtbaar voor mensenogen zijn ze actief en stoken ze het onheilige vuur flink op. Achter de aardse strijd zit een buitenaardse strijd, nu net zo goed als toen. De engel van de Heer werd zelfs tijdelijk belemmerd. Hij hield stand, maar kon pas verder op het moment dat Michaël met zijn hulp-troepen de strijd overnam (Daniël 10:13, 21).

>> Michaël heeft de draak ten val gebracht <<

Speelbal

Michaël is strijder tegen de machten van het kwaad. In Daniël 10:21 heet hij 'jouw vorst' en in 12:1 'de grote vorst'. Daniël en Israël mogen weten dat ze niet een speelbal van de machten van het kwaad zijn, aardse of buitenaardse: God heeft het heft in handen. Hij zorgt, en Hij heeft daar zijn instrumenten voor – zoals die vorst, Michaël! Hij bemoedigt Daniël: 'Wees niet bang. God houdt van je. Het zal goed met je gaan. Wees sterk' (10:19 BGT). En ook Israël wordt bemoedigd wanneer het te horen krijgt: 'In die tijd zal Michaël opstaan, de grote vorst, die de kinderen van je volk terzijde staat. Het zal een tijd van verdrukking zijn, zoals er niet geweest is sinds er volken bestaan. In die tijd zal je volk worden gered: allen die in het boek zijn opgetekend' (12:1).

Miljoenen

Ik merk dat nog veel geheim moet blijven in deze apocalyps. Toch wil ik als christen de smaak vasthouden van wat ik hier mag proeven: God zorgt voor bescherming door zijn engelenwacht. Michaël en de zijnen, honderden miljoenen engelen, zijn nog niet uit gestreden. In Openbaring 12:7 lees ik hoe de draak met zijn engelen op aarde wordt gegoooid. Michaël heeft de draak ten val gebracht. Maar daar is het niet mee gedaan, ook niet voor Michaël en de zijnen. Wie bij Gods volk hoort, kan het hard te verduren krijgen. Als een brullende leeuw gaat Satan rond om te zien wie hij te pakken kan nemen en verslinden. Maar je staat er niet alleen voor! Als leerling en getuige van Christus mag je op Hem een beroep doen dat Hij als opperbevelhebber van de hemelse legers Michaël en de anderen voor ons inzet. Doe je dat ook?

Han Hagg is predikant van de Koningskerk (GKv Zwolle-Zuid) in Zwolle.

Om over door te denken

- Vraag jezelf eens af of je je laat inschakelen in deze strijd. Wat Michaël en de anderen in de onzienlijke wereld doen, mogen jij en ik in de zichtbare wereld doen: strijden tegen de draak en zijn trawanten. Waar zie jij de draak bezig? Is hij bezig iemand los te weken van Christus? Eropaf! Is hij bezig met allerlei verleidingen jouzelf van Christus te vervreemden? Bid ertegenin en laat voor je bidden. Is de draak bezig kwaad te doen, zie je onrecht, merk je dat er haat wordt gezaaid, of twijfel of roddelpraat: laat het niet gebeuren – eropaf! Het goede doen is het kwaad bestrijden (Romeinen 12:21). Dat is zij aan zij met Michaël en de anderen als christen in het leven staan: dapper in de kracht van Gods heilige Geest. En wees niet bang – Michaël staat naast je.
- Vanaf de negende eeuw is 29 september Michaëlsdag. Jos Douma schreef daarover eens: 'Michaëlsdag is de dag om erbij stil te staan dat er in deze wereld en ook in onze stad nog veel onrecht gebeurt. Mensen hebben hulp en bescherming nodig. Er moeten draken verslagen worden. Er zijn engelen nodig. Aan één engel heeft onze stad niet genoeg. We hebben een leger "engelen" nodig! Wil jij ook een (bescherm)engel zijn? Wil jij ook opkomen tegen onrecht? Wil jij ook kiezen vóór vrede en recht en goedheid? Laat Michaëlsdag dan een dag zijn om daar werk van te maken. Maak een gebaar. Doe iets. Help iemand. Sta op tegen onrecht. Zeg armoede de wacht aan. Maak iemands eenzaamheid wat dragelijker.'
Elke dag Michaëlsdag, wat komt daar in jouw leven van terecht? Beleef je dat bewust: Immanuel – God met ons?

Wat bezielt me?

Wat mij bezielt is dat God van mij houdt. Ongelooflijk! Ik zoek bezieling om dat nog beter te kunnen ervaren. Jij ook?

Neem een proefabonnement op christelijk magazine OnderWeg.

Ga naar onderwegonline.nl/gratis

Drie maanden gratis, stopt automatisch.

Onder
weg

Inspiratie
voor
reisgenoten

Kunstkenner en filmmaker Hans van Seventer:

‘Ik wil bovenal recht doen aan de kunstenaar met wie ik werk’

De gure herfstwind jaagt goudgeel blad over het perron in Zuidhorn, in de richting van een wachtende gestalte met een hoed: Hans van Seventer. Ik kijk uit naar mijn eerste ontmoeting met deze kunstkenner en filmmaker. Al tijdens het autoritje naar zijn huis ontpopt Hans zich als verhalenverteller. Met zijn vrouw – de Amerikaanse vertaalster JoAnn Keltie – is hij neergestreken in dit mooie Groningse dorp: de vijftiende verhuizing op rij in hun vijftigjarig huwelijk.

tekst **Elise G. Lengkeek** beeld **Ruben Timman**

Het huis ademt niet alleen aandacht voor kunstwerken van bevriende kunstenaars, maar bovenal warmte en gastvrijheid. ‘L’Abri Van Seventer’ biedt een schuilplaats van geborgenheid voor wie hier te gast is: tijdens de lunch maak ik terloops kennis met twee van de drie buitenlandse huisgenoten: een Duitse Libanees en een Joodse Iraniër. Alleen de inwonende Syriër is er niet.

Kunst, filosofie en een levende relatie met God betekenen veel voor je. Heb je de aandacht daarvoor van huis uit meegekregen?

‘Ik ben geboren in Leiden, in de oorlogsjaren, en woonde met mijn ouders en drie broers en drie zussen in een rijtjeshuis met een valse muur waarachter je je kon verbergen. We hadden toen een Joods meisje in huis als “meisje voor dag en voor nacht”, zoals dat toen heette. Ik kom uit een warm en gastvrij nest, dat nooit benauwd heeft aangevoeld. Mijn ouders werden in de oorlog gereformeerd-vrijgemaakt, hoewel mijn vader hervormd was opgegroeid. Verzetsvrienden waren voor hen even belangrijk als gemeentelieden. Er waren wel regels, maar ik kreeg de ruimte die ik nodig had.’

En hoe is in die ruimte, in een gereformeerde omgeving, jouw liefde voor film ontstaan?

‘In mijn vroege jeugd was ik veel thuis vanwege ziekte. Op m’n achtste las ik alles wat in m’n buurt lag. Mijn moeder kon het leesvoer niet aangesleept krijgen. Ik denk dat mijn aandacht voor verbeelding toen is ontstaan.

Mijn fascinatie voor het medium film begon toen ik als jochie met mijn eerste filmcamera de waterval van Schaffhausen probeerde vast te leggen. Het resultaat was te saai voor woorden, maar ik ontdekte zo wel dat film een manier van verhalen vertellen is. Via woord of beeld, dat maakt me niet uit. Bioscoopfilms leerde ik pas in mijn studententijd kennen, in mijn eerste jaar aan de VU in Amsterdam. Met mijn studievrienden dook ik de bioscoop in: benieuwd hoeveel films we op een dag konden bekijken. Vooral die van Ingmar Bergman vond ik inspirerend.

Enkele jaren later kon ik zelf gaan filmen. Via professor Rookmaker, bij wie ik het bijvak kunstgeschiedenis had gevolgd tijdens mijn studie filosofie, kwam ik bij de Evangelische Omroep terecht als assistent-regisseur. Ik leerde het vak van Shorty Yeaworth, die als Amerikaan was ingehuurd om de EO-tv op weg te helpen.’

Maar eerst werkte je drieënhalf jaar voor l’Abri Nederland. Hoe is deze klik ontstaan?

‘Ik groeide op met niet-christelijke vrienden, veelal afkomstig uit het Leidse universiteitsmilieu, waar geloven in God niets betekende. Hun vragen vond ik fascinerend en ik bestookte onze dominee ermee. Toen ik aan de VU in Amsterdam medicijnen ging studeren, was ik meer bezig met culturele dingen dan met studeren en met geloof. Op een dag las ik 1 Korintiërs 13. Dat werd een soort paulinische geloofservaring, die mij tot een diep schuldbesef bracht over mijn levensstijl.

Twee jaar later ging ik met mijn ouders op wintersport naar het Zwitserse dorp Huémoz. We bezochten daar ook

Hans van Seventer (1942) studeerde filosofie en kunstgeschiedenis in Amsterdam. Werkte voor l’Abri Nederland en de EO. Startte het kunstagentschap Art Revisited en Art Revisited Productions (1985) en maakte onder meer filmportretten van hedendaagse kunstenaars (www.artistonfilm.nl). Won in 2011 de Garden State Film Festival Award voor een documentaire over Jaroslav Malina. Werkt nu aan de film *Love in War & Peace* (loveinwarandpeace.com/nl). Woont in Zuidhorn, is actief lid van de NGK Groningen.

l'Abri. Na het bijwonen van een lezing van Francis Schaeffer ging er een nieuwe wereld voor mij open. Wat mij enorm boeide, was dat Schaeffer mij en veel kritische jongeren aansprak, omdat hij de vragen van onze tijd wist te beantwoorden. Ik was door mijn studie filosofie al gegrepen door het gedachtegoed van de wijsbegeerte der wetsidee, maar Schaeffer bracht mij echt tot nieuwe inzichten in relatie tot mijn geloof.

Van over de hele wereld kwamen er studenten naar l'Abri toe, waaronder ook een zekere JoAnn uit Amerika. We vonden elkaar in zowel geloof als humor. Eind 1970 vroeg professor Rookmaker ons te gaan werken in l'Abri Nederland in Eck en Wiel, samen met Wim en Greta Rietkerk.'

Na l'Abri gaf je tien jaar maatschappijleer. Daarna koos je definitief voor de kunst. Vanwaar die switch?

'Het was een moeilijk vak, dat ik elke dag moest verdedigen voor een klas vol kritische leerlingen. Intussen had ik dankzij ons werk bij l'Abri contacten met kunstenaars opgebouwd. De figuratie was op z'n retour. Abstract was in, maar daar had ik niet zo veel mee. Het realistische werk van hedendaagse kunstenaars als Henk Helmantel, Pit van Loo, Jan van Loon, Rein Pol, Jan van der Scheer en Jan Zwaan – de

Schuilplaats

l'Abri ('onderdak, schuilplaats') begon als christelijk studiecentrum te Huémoz (Zwitserland). l'Abri werd opgericht in 1955 door filosoof en theoloog Francis Schaeffer en zijn vrouw Edith om een Bijbelse, op Christus gerichte benadering van leven en leren te delen met bezoekers. Kernwoorden: gastvrijheid, cultureel bewustzijn, groei in gemeenschap met God en met elkaar, door de kracht van de Geest. l'Abri is inmiddels vertegenwoordigd in zeven landen, waaronder Nederland. Nog steeds trekt l'Abri wereldwijd duizenden jongeren aan.

Zwiggeltegroep – trok mij aan. Ik wilde hun werk aan een breed internationaal publiek tonen: om te beginnen in het Smithsonian, in Washington, en daarna op zes andere plaatsen in Amerika. Na dit avontuur besloot ik kunst te gaan verkopen en kunstboeken en kaarten uit te geven via het bedrijf Art Revisited.'

Vervolgens werd je door de EO benaderd om filmportretten te maken...

'Dat was zeven jaar later. Ze belden me op of ik tien kunstenaarsportretten wilde maken en lieten mij de vrije hand. Ik koos voor verschillende stijlen, figuratief en abstract, zo lang het maar kwaliteit

>> 'Een goed ogende pizza die niet lekker is, mist gewoon kwaliteit' <<

had. Tien minuten per portret. Over het doel van het programma had ik inmiddels wel een vastomlijnd idee: gewone mensen interesseren voor kunstenaars, voor hun werk en hoe ze werken. Ik wilde die portretten bij wijze van spreken voor mijn buurvrouw maken. De kunstenaars lieten zich echter niet zomaar overtuigen. Het atelier is voor sommigen echt hun persoonlijk "heilige der heiligen" waar zelfs hun vrouw niet mag komen. Door ze te laten merken dat het mij alleen om de kunst ging, kreeg ik vertrouwen. Dat leverde uiteindelijk 160 mooie filmportretten op.'

Wanneer heeft kunst kwaliteit?

'Je moet veel gezien hebben om een besef van kwaliteit te ontwikkelen. Het gaat daarbij om compositie, kleur en de manier waarop het materiaal behandeld wordt. De stijl van de kunstenaar be-

paalt het tempo waarmee zijn werk tot stand komt. Jan van Loon schildert soms portretten in een uur. Rein Pol doet er veel langer over. *Art is self-explanatory*: het werk verklaart zichzelf en hoeft niet nader te worden uitgelegd. Je weet dan ook meteen of het kwaliteit heeft. Het is net als met een perfecte pizza: hij ziet er goed uit én hij is lekker. Een goed ogende pizza die niet lekker is, mist gewoon kwaliteit.'

Wat wilde je met je filmportretten bereiken?

'Opvattingen over portretten zijn altijd cultureel bepaald, maar ik wilde bovenal recht doen aan de kunstenaar met wie ik werk en het materiaal dat ik uiteindelijk laat zien. Verder is het zo dat wat je laat zien heel sterk tot de verbeelding kan spreken. Dat scheidt een zekere verantwoordelijkheid.'

Heeft kunst met geloof, schoonheid en waarheid te maken of meer met ordening van chaos, zoals de Duitse filosoof Theodor Adorno beweert?

'In alles wat wij doen zit een ordening. De relatie met geloof is dat je als beelddrager van God doet wat Hij in je heeft gelegd. Wij kunnen alleen herscheppen, vorm geven aan materiaal. En daaruit groeit iets. Kunst wordt geïnspireerd door onze eigen ervaring van deze werkelijkheid. Als daarin de relatie met God meespeelt, is dat echter niet per se beter. Er zijn geen christelijke schilderijen. Wel schilderijen met een christelijk thema. Als je christen bent én schilder, moet je gewoon goed schilderen. Die invloed van je geloof is er wel, maar dat hoeft niet expliciet uitgedrukt te worden. Het wordt dan al snel propagandakunst.'

Welk inzicht is leidend voor jou geworden in je leven?

'De rol van het gebed. Ik breng allerlei dingen voor de Heer. Wat mij onderscheidt van mijn niet-christelijke vrienden

Hans van Seventer: 'Na het bijwonen van een lezing van Francis Schaeffer ging er een nieuwe wereld voor mij open. Hij bracht mij echt tot nieuwe inzichten in relatie tot mijn geloof.'

is dat ik voor ze bid. Wat God daarmee doet, is zijn zaak. Ik word altijd zeer bemoedigd door de antwoorden die God zelf geeft. Ooit bad ik voor een jongen die maandenlang kanker had. Op gegeven moment kreeg ik het gevoel dat ik God in de weg zat, dat ik moest loslaten. Ook dat kan een antwoord zijn, hoe moeilijk ook om te aanvaarden op dat moment.'

Zijn er wat jou betreft 'heilige huisjes' gesneuveld?

'Kerkisme. Voor je het weet, word je bepaald door cultuurgebonden regels die door kerk en gelovigen zijn opgelegd. L'Abri is voor mij een belangrijke vorming geweest. Zodra je internationaal werkt, ga je letten op wat je verbindt in plaats van wat je scheidt. Ik ben veel opener geworden voor allerlei vormen van christelijk geloof – van zwaar hervormd tot charismatisch.'

Love in War & Peace heet je nieuwe film over twee niet-kunstenaars. Waarom wil je juist dit verhaal voor het voetlicht halen?

'De eerste hoofdpersoon, Malcolm Morris, is de vader van een Australische vriendin. Met zijn ongelofelijke en bijzondere oorlogsverhaal richt ik me op de jeugd. Op bewustwording van wat oorlog teweegbrengt. Wat kost het je als je eraan gaat meedoen? Wat doet dat met je relatie? Malcolm verloor zo de liefde van zijn leven. Maar... het eindigt met een wonder!'

Ten slotte: je hebt honderden portretten van anderen gemaakt. Welk beeld heb je van jezelf?

'Ach, daar denk ik eerlijk gezegd nooit over na. Ik ben een beetje eigenwijs, dat wel. Maar verder ben ik nauwelijks met mezelf bezig.'

Elise Lengkeek publiceert literaire non-fictie, is tekstschrijver en journalist.

>> *Column*

Onbeschermd

Als God op aarde als koning komt optreden, laat Hij zijn escorte achter (Lucas 2:13). Zonder enige vorm van bescherming stelt Hij zich bloot aan mensen: zonder macht, zonder maskers, zonder manipulatie – een pasgeboren ingebakerd kind. Het blijkt typerend. Meer dan twaalf legioenen engelen blijven waar ze zijn (Matteüs 26:53). Voor deze koning wordt niet gevochten. Daaruit blijkt dat Hij niet van hier is (Johannes 18:36).

Wat wel van hier is, laat wel voor zich vechten: wie mij raakt wordt geraakt, wie niet horen wil moet voelen, wie niet werkt zal ook niet eten, van wie mijn vriend is ben ik de vriend, van wie ik iets geef verwacht ik iets terug, wie mij iets afneemt moet dat vergelden, goedschiks of kwaadschiks. Hier, in deze wereld, is het principe van de wederkerigheid alom tegenwoordig. Het is de motor van de macht, van de maskers en van de manipulatie. Die motor loopt op de belastingvrije kerosine van de zelfhandhaving, de overlevingstactiek van mensen die niet kunnen geloven dat ze geliefd zijn.

>> Van het begin af aan is Hij de koning van het rijk waar het naakte bestaan geliefd is <<

Misschien moet je ook wel God zelf zijn om zoiets aan te durven: werkelijk kwetsbaar zijn en als naakt, onbeschermd leven verschijnen. Ieder mens met enige levenservaring weet wel ongeveer hoe dat zal aflopen. Maar Jezus trekt zich daar niets van aan. Voor Hem is zelfhandhaving armoede, zelfovergave heerlijkheid en het principe van de wederkerigheid de leugen van de overste van deze wereld. Van het begin af aan is Hij de koning van het rijk waar het naakte bestaan geliefd is met een liefde die voor altijd blijft, sterker dan de dood.

Wat worden als een kind betekent, heeft Hij ons voorgedaan als eerste van al zijn daden onder de mensen. Zonder enige vorm van bescherming van je laten houden. Eenvoudiger kan het niet. Wat ingewikkelder is, kan zijn rijk niet binnengaan.

Wim van der Schee is beroepbaar predikant in de PKN.

Vraag jongeren naar hun geloofsvragen

Is er ruimte voor jongeren om aan het bestaan van God te twijfelen? Lukt het ons als jeugdwerkers en ambtsdragers om jongeren tot hun recht te laten komen als ze twijfelen, of zelfs als ze zeggen dat ze niet meer geloven?

Agenda

- 8 januari 2018 (Wageningen): 'De grote vragen van jongeren'. ForumC organiseert met het Praktijkcentrum een inspiratieavond over geloof en wetenschap voor jongeren van 15 tot 18 jaar, hun ouders en jeugdwerkers. Zie www.praktijkcentrum.org/highlight/de-grote-vragen-van-jongeren.
- 19 en 20 januari 2018: Jeugdleidersconferentie BGO-Jeugdwerk in samenwerking met het Praktijkcentrum. Thema: Hou vast. Zie www.jeugdleidersconferentie.nl.
- 7 februari 2018 (Oegstgeest): 'Deel je leven', een interactieve avond voor diakenen en jeugdleiders over het verbinden van jeugdwerk en diaconaat. Zie www.praktijkcentrum.org/activiteit/jeugdwerk-en-diaconaat-verbinden.

tekst **Hetty Pullen-Muis**

Het gesprek over geloofsverlating in de kerk komt soms aarzelend op gang, terwijl het mijn ervaring is dat veel christenen hiermee worstelen. Zowel jong als oud. Toen ik onlangs drie groepsinterviews onder catecheten en jeugdleiders afnam, was de belangrijkste constatering dat veel jongeren twijfelen aan het bestaan van God. De geloofsvragen waar jongeren mee bezig zijn gaan volgens de jeugdwerkers vooral over de vraag: bestaat God eigenlijk wel?, over de vrije keuze van de mens, en over concrete levenssituaties rond dood en lijden. Deze vragen zijn indringend, omdat ze kunnen leiden tot geloofsverlating. Dat is vaak een sluimerend proces, waarin jongeren eerst in stilte de kerk verlaten en op een gegeven moment bij zichzelf constateren dat ze niet meer geloven. Kunnen en durven we met hen hierover in gesprek te gaan voordat het zover is? Regelmatig wordt gezegd dat kerken vaak onvriendelijk zijn ten opzichte van mensen met twijfels. Geven we wel de ruimte om kritische vragen te stellen? Maar nog belangrijker: worden we nog wel geraakt door jongeren die twijfelen? En als jongeren twijfelen, steunen we hen dan?

Ruimte

De ervaring leert dat jongeren zelf betekenis willen geven aan de voor hen zo be-

langrijke vragen. Ze willen het liefst zelf de antwoorden zoeken. Als jeugdwerkers mogen we hun daar de ruimte voor geven. Tegelijkertijd ontstaat er dan vaak ook ruimte om als jeugdwerker iets met hen te delen.

Een mooi voorbeeld is de manier waarop Jezus omgaat met de Emmaüsgangers. Hij sluit al wandelend aan bij hun ervaringen en stelt vragen; als ze een vraag aan Hem stellen, kan Hij de boodschap uitleggen

>> Geven we wel de ruimte om kritische vragen te stellen? <<

en vertellen. Het verhaal van de Emmaüsgangers raakt aan verschillende aspecten van geloven: voelen, denken en willen. De Emmaüsgangers worden geraakt door wat ze Jezus horen vertellen, maar kunnen rationeel niet aannemen dat Christus is opgestaan, ook al willen ze Hem zien als de bevrijder van Israël.

Jongeren dubben vaak ook over deze drie geloofsaspecten. Ze kunnen bijvoorbeeld teleurgesteld zijn in God door wat ze zien

Worden we nog wel geraakt door jongeren die twijfelen? En als jongeren twijfelen, steunen we hen dan?

of meemaken aan pijn en verdriet. Dan kan het moeilijk zijn om op God te vertrouwen. Verder is het geloof niet logisch en wetenschappelijk te bewijzen. Het lijkt dan onzinnig om te geloven dat iemand opgestaan is uit de dood. Dat heeft weer gevolgen voor het actief kiezen voor God. En voor je het weet, lopen jongeren bij God vandaan.

Kritisch

Geloofstwijfel en geloofsverlating zijn pijnlijk omdat ze iedereen in de gemeente raken. Tijdens twee cursusdagen met kerkenraadsleden hebben we nagedacht over geloofsverlating. Dat leverde de volgende aandachtspunten op om in de gemeenten mee aan de slag te gaan.

- Jongeren die vragen stellen of twijfels uiten, krijgen vaak niet de ruimte om op die manier kritisch te geloven. Deze vorm van geloven staat nogal eens haaks op het feitelijke, rationele geloven van andere (oudere) kerkleden. Dat schept afstand. Probeer door gesprekken deze afstand te verkleinen.
- Voor jongeren is het belangrijk dat ze zich gezien voelen en dat er persoonlijk contact is. Pas dan kun je met hen in gesprek gaan over de betekenis van het geloof in hun leven.
- Zorg dat de kerk een plek is waar jongeren liefde ervaren. Juist bij twijfel en geloofsverlating wordt er snel veroordelend gesproken richting jongeren. In een liefdevolle gemeenschap ontstaat

de ruimte om te benoemen wat je als ambtsdrager of jeugdwerker zelf ervaart.

Uitnodiging

Bij geloofstwijfel en geloofsverlating is er behoefte aan een warme gemeenschap die ruimte biedt om geloofsvragen samen te bespreken, ook aan jongeren die aangeven dat ze niet geloven. Van Jezus kunnen we leren hoe Hij met de Emmaüsgangers omging. Zijn warme benadering werd beantwoord met de uitnodiging van de Emmaüsgangers om bij hen te over-

nachten. Tijdens het eten worden de ogen van de Emmaüsgangers geopend en herkennen ze Jezus. Wij kunnen de ogen van jongeren niet openen, maar we kunnen wel beïnvloeden wat ze voelen, denken en willen als we hen werkelijk zien in een warme gemeenschap.

Hetty Pullen-Muis is adviseur bij het Praktijkcentrum. Met bijdragen van Anko Oussoren, adviseur bij het Praktijkcentrum, Paul Smit en Martine Versteeg, jeugdwerkadviseurs bij het NGK Jeugdwerk.

Media/tips

- Zelf ben je blij met het goede nieuws over Jezus, maar je kent vrienden, ouders, familieleden die breken met het geloof. Het Praktijkcentrum wil helpen om met elkaar hierover het gesprek te voeren. Zie www.praktijkcentrum.org/project/geloofsverlating.
- Jan Kuiper schreef naar aanleiding van de genoemde cursusdagen twee artikelen: 'Een molensteen' (www.praktijkcentrum.org/een-molensteen), en 'Geloofsverlating, eigen schuld?' (www.praktijkcentrum.org/geloofsverlating-eigen-schuld).
- Willem ter Horst, Margriet van der Kooi, *Als kinderen andere wegen gaan*,

Heerenveen (Filippus), 2009. Eén van de mooiste boeken over dit thema. Het is een boek over ouders en kinderen, maar ook over de kerk. Ze reiken veel aan in het boek voor ouders en het is zeer raadzaam om te lezen als je er in de gemeente mee te maken hebt.

- Bram Beute, *Ik geloof, geloof ik*, Barneveld (Plateau), 2014. Beute beschrijft wat twijfel is en hoe daarmee wordt omgegaan. Twijfel is belangrijk voor een gezond geloofsleven. Hij geeft antwoorden op basis van een eigen zoektocht. De reflectievragen maken het zeer geschikt voor bespreking in kleine groepen.

#metoo in het Oude Testament

Als een tsunami spoelde de afgelopen tijd de #metoobeweging over ons heen. Vrouwen en meisjes, maar ook mannen, komen naar buiten met verhalen over seksueel grensoverschrijdend gedrag. Uiteraard is dit niets nieuws. Een paar voorbeelden uit het Oude Testament.

tekst **Bob Wielenga**

In de werkplaats, in volle bussen en treinen, in de uitgaanswereld: overal blijkt seksueel grensoverschrijdend gedrag plaats te vinden. Daarbij zijn allerlei gradaties te onderscheiden, van anoniem in de billen knijpen en suggestieve taal tot verkrachting. Vaak spelen machtsverhoudingen in de sociale sfeer – ook binnen de familie of de kerk – een rol.

De seksuele lust van de dader kan slachtoffers voor het leven maken. De gedachte dat vrouwen anno 2017 toch wel zo geëmancipeerd zijn dat ze een keuze hebben om slachtoffer te worden of niet, is een vorm van wensdenken. Het is ook een typisch westers scenario, dat in ons eigen land al niet klopt.

Als één van de ergste dingen van seksueel geweld wordt genoemd dat er naderhand maar moeizaam over gepraat kan worden, ook in de naaste omgeving. Vrouwen worden niet gehoord, hun verhaal kunnen ze nergens kwijt. Dat zie je ook in het Oude Testament.

Dina en Batseba

In Genesis 34 lezen we over de verkrachting van Jakobs enige dochter Dina. Het

meisje komt in het hele verhaal verder niet voor, zoals in de cultuur van toen normaal was. Het ging om de eer van de familie die geschonden was, en die werd gewroken. Dina's broers zagen er geen probleem in om het verbondssacrament van de besnijdenis te misbruiken om de dader en zijn familie te vermoorden. Dina werd niet eens gekend in het eerlijke huwelijksaanbod dat haar verkrachter – verliefd geworden – op haar uitbracht. Ze krijgt geen stem in het verhaal. Vader Jakob was meer bekommerd om zijn eigen toekomst dan om die van zijn dochter.

Datzelfde patroon zien we ook in de bekende geschiedenis van koning David en zijn buurvrouw Batseba, getrouwd met een officier uit zijn leger, dat toen juist op het slagveld was. Batseba's grootvader was Achitofel, één van Davids top-adviseurs. David moet diens familie goed gekend hebben. De tekst vertelt niet of hier van verkrachting sprake was. Grensoverschrijdend gedroeg David zich wel; we mogen van seksueel misbruik spreken. David misbruikte als koning zijn macht over Batseba, een vrouw in een

mannencultuur, waarin het koninklijk gezag absoluut was. Hij liet haar bij zich komen, lezen we in 2 Samuël 11:4. Ze had toch nee kunnen zeggen? De vraag is retorisch. Een vrouw kon geen nee zeggen in deze omstandigheden. Behalve het zevende overtrad David ook welbewust het vijfde gebod: misbruik

>> Het meisje komt in het hele verhaal verder niet voor <<

van zijn door God gegeven gezag en positie. Batseba werd niet gehoord. Zij liet pas van zich horen toen ze zwanger bleek. De toekomst van haar kind stond op het spel. Bastaards hebben het nergens makkelijk, denk maar aan Jefta. Ook deze moeder werd gehoord in Israël, al kostte het haar mans leven. Over het huwelijk van David en Batseba weten we verder niets, behalve dat hun zoon Salomo Davids opvolger werd. Deze uitkomst maakte Davids gedrag

natuurlijk niet met terugwerkende kracht acceptabel.

Tamar

In het verhaal over de verkrachting van Davids dochter Tamar door haar veel oudere halfbroer, de troonopvolger Amnon (2 Samuël 13), zien we hetzelfde gebeuren. Keer op keer wordt benadrukt dat zij broer en zus waren. Het gebeurde binnen de familie. Amnon werd verliefd op haar, maar het blijkt niets anders dan onbeheersbare seksuele lust. Als jong meisje stond Tamar onder streng toezicht binnen het paleis. Op geen enkele manier kon zij aansprakelijk gehouden worden voor Amnons gedrag. De afloop is bekend. David, niets kwaads vermoedend, laat haar in Amnons appartement eten voor hem klaar maken. Amnons bedienden zitten in het plot en laten haar met Amnon alleen, tegen alle protocollen in die destijds het wel en wee van ongetrouwde koningsdochters aan het hof reguleerden. Amnon verkracht haar. Nee, het was niet de schuld van Tamar: heel duidelijk, tot drie keer toe, zegt ze nee. En ze bedoelde geen ja, zoals daders vaak zeggen ter verdediging van hun aanranding. Hij zette haar vervolgens buiten de deur,

die op slot ging. Stel je voor dat ze terug zou willen komen voor meer! We zien Amnon al bezig met zijn verdediging: hij werd verleid, en niet zij verkracht. We kennen zulke verhalen vandaag maar al te goed.

En dan de reactie van haar volle broer Absalom! Zwijg erover, zusje, het is je broer. Laat het maar rusten. Hoe vaak is dat niet gezegd tegen slachtoffers van seksueel misbruik in de familie of

>> Hoe vaak is dat niet gezegd: laat het maar rusten <<

ook in de kerk: laat het maar rusten, het beschadigt de naam van wie ook maar, trek het je maar niet aan.

De ongevoeligheid van zo'n opmerking slaat werkelijk alles! David was woedend, maar deed niets. Tamars toekomst was voorbij. Ze werd niet gehoord en moest ook zo weinig mogelijk gezien worden, opgeborgen in het huis van Absalom, die later zijn geschonden eer wreekte door Amnon te vermoorden en tegen David te rebelleren.

Heilig

Van Jezus schrijft Paulus dat Hij de gestalte van een slaaf aannam en aan een mens gelijk werd (Filippenzen 2:7), aan mensen als Jakob en zijn zonen, en aan David die Batseba misbruikte en Tamar vergat. Gelukkig zonder hun zonden! Hij leek niet op zijn voorvaders, maar op zijn Vader in de hemel, die de mens schiep als zijn evenbeeld, mannelijk en vrouwelijk schiep Hij de mensen (Genesis 1:27). Seksueel wangedrag tegen vrouwen beschadigt Gods evenbeeld. Daarom waren vrouwen veilig bij zijn Zoon Jezus op zijn tochten door het land, tot aan het kruis (Lucas 23:49). Een overspelige vrouw nam Hij in bescherming tegen een meute mannen, die in haar niet Gods evenbeeld, maar slechts een slet zagen. Aan Hem moeten wij mannen gelijk worden, door de kracht van zijn Geest. God roept ons tot een heilig leven, niet tot zedeloosheid, schrijft Paulus (1 Tessalonicenzen 4:7). Jezus ging ons hierin voor. Geloof in Hem houdt ons in zijn spoor.

Bob Wielenga is emeritus predikant van de NGK Kampen en woont in Zuid-Afrika.

“Door mijn studie kan ik andere jongeren helpen.”

Geef Keniaanse studenten een kans: ga naar edukambani.nl

of geef direct op NL90INGB 0003 1864 02 ANBI

Wat bezielt me?

Wat mij bezielt is dat God van mij houdt. Ongelooflijk! Ik zoek bezieling om dat nog beter te kunnen ervaren. Jij ook? Neem een proefabonnement op christelijk magazine OnderWeg.

Ga naar onderwegonline.nl/gratis

Drie maanden gratis, stopt automatisch.

OnderWeg Inspiratie voor reisgenoten

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

Wat een groot orgel hè?!
Ik mag van de organist niet aan de knoppen komen. Maar wel op de bank zitten!

Donatus verzekert vertrouwd

www.donatus.nl